

konjski želodec ali čreva, ako se je napojil konj po krmljenju. Razumi se, da tako naglo iztrebljen oves ni dal živali nobenega dobička, pač pa gospodarju škodo na potratu zrnja.

Tega pa marsikateri konjar ne verjame ter napaja konje po krmljenju, češ, da je videti žival bolj sito in pa da na krmo raje pije. Nič ne pomaga takim ljudem ugovarjati, tudi če se jim pokaže zrnje v blatu še neprebavljeno; saj vemo, kakšna je tudi pri nas dandanes — družina.

Kmetijske raznoterosti.

Prodaja živine po živi teži. Bavarska vlada je odredila, da naj se živina kolikor moč prodaja po živi teži. Da bi to omogočila, je obljubila vsem manj premožnim občinam podporo, da si postavijo živinske ali mestne tehtnice. Dalje je ukazala, da imata biti v vsakem kraju, kjer imajo semnje za živino, vsaj po dve tehtnici za tehtanje živine. Vsaka žival, ki se prižene na semenj, se takoj stehta in lastnik dobi certifikat (potrdilo), ki se na žival pritrdi, tako da vsak kupec na prvi pogled vidi, koliko ima žival teže; račun je seveda potem enostaven. Za tehtanje se plača 10 beličev, tako da se tehtanje prav dobro izplača. Pri kupovanju se potem za 1 q (100 kg) žive teže razne živine pogaja, n. pr. drugače za 1 q pitane, drugače za 1 q plemene ali vozne živine. Bavarsko naredbo bi imeli vsepovsodi posnemati. Pač ni treba šele dokazati, kako negotovo in goljužno je dosedanje prodajanje „na oko“, ali po samem tipanju in sodbi mesarja ali trgovca. Jedna stranka je tu zmeraj v škodi, in da to ni zlepa mesar ali trgovec, ampak kmet, to vemo le predobro. In če bi se slučajno enkrat ponesrečilo mesarju, da bi se zmotil, si drugokrat škodo nadomesti. Žito pač zna kmet prodajati po meri ali vagi in v sanjah mu ne pride na misel, tudi eno samo vrečo žita prodati na oko brez tehtanja in mere. In vender je živina mnogo dražja nego vreča krompirja. Zato bi bilo v našo korist, ako bi se naši odločilni kmetijski krogi postavili zato, da se tudi pri nas zakonito uvede navada, živino prodajati edino le po teži. — Da se občinska tehtnica da porabiti tudi v druge namene, ni treba posebej omenjati.

Nova nevarnost proti kmetijstvu v zahodni Evropi. Evropska stavbena tehnika hoče se lotiti novega ogromnega dela, sezidati namreč železnico, ki bi zvezala vsa glavna mesta Evrope z Indijo. Prvi korak je že storjen s stavbo anatolske železnice, katero zida nemški kapital in ki veže Carigrad, Smirno in Konijo. Iz Konije pojde železnica ob obrežju Tigrisa do Djarbekira. Tu bo šla čez zelo rodovitne kraje Mezopotamije in Babilonije. Tako razširjena anatolska železnica bode napravila pristopne bogate premogove rudnike v srednji Aziji, petrolejeve vire v Mali Aziji in sploh zelo rodovitno Malo Azijo. Mala Azija čaka obdelovanja, kakor Sibirija, ali ona je rodovitnejša in evropejskemu kmetovalcu nevarnejša, nego cela Sibirija. Po stavbi anatolske železnice bode postala Mala Azija za Evropo druga severna Amerika, a bode nevarnejša, ker Arabcem ob Tigrisu okoli Basare obrodi vsejana pšenica stoteren sad in dve tretjini pridelane pšenice dajejo živini, ker je nimajo kam spraviti in prodati. Samo vprašanje časa je, kedaj pošlje nemški kapital svoje naseljence in svoje železne pluge v te rodovitne kraje, ki so večji, nego cela Avstrija in Nemčija vkup. Danes velja v Angori meterski cent pšenice v našem denarju samo 1 gld. 80 kr. In ta pšenica bode veljala po sezidanju anatolske železnice v Trstu 3 gld. 50 kr. Črni in nevarni so oblaki, ki prete našim kmetovalcem!

Poučni in zabavni del.

Misel na večnost.

Hrvatski spisal Janko Leskovar.

I.

V vasi Druškovcu je živel učitelj Juro Martič.

Ljudje so mislili, da je bolan, pravo za pravo sam tega ni čutil, ali vender se ni počutil kot nekdanj poprej. Zdaj so se mu jako pojavile modre žile, ki so se fino razmrežile okrog očij, pa se raztegnile preko senc in visokega čela. A tudi ustnice so mu nekako povenele, in postale suhe in tanke in blede; no vender kašlja še ne, in svojo službo izvršuje vedno točno. Še več, šolski nadzornik, „velečastiti gospod“, je ž njim povsem zadovoljen.

A vender ni bil pravi učitelj.

Deci je bil sicer dober, no, često ga je spopadla neka melanholija, kateri ni vedel vzroka, niti imena, a te melanholije se ni mogel otresti mej vsem poučevanjem. Ako bi smel, — najbolje bi to bilo, — tedaj poslati deco domov, — no to ne gre. V takem stanju ni znal vzdrževati miru v šoli, bil je nestrpiljiv, razdražljiv, pa je nazval tega in onega učenca z oslom, tepcem, — ali ga pograbil za uho in za lase.

Ko ga je ta srd minula, mu je bilo žal in odločil se je, nikdar več; no, skoro je padel zopet v isti pogrešek.

To se je dogajalo pri njem baje vsled prevelikega napora.

Bil je sam v šoli s poludnevnim poukom, pa je vsled tega moral poučevati še nekoliko ur več — a po zimi mu dneva niti dosti ni bilo. Zato pa je vender še vedno našel časa in prilike, da se tudi odpočije; ali njemu nekaj ni dalo oddahniti, nekaj ga je vedno gnalo, da razmišlja, — razmišlja brez prenehanja, dokler ga slednjič ni zbolela glava. Tedaj so mu začeli živci na trepalnicah trepetati, žile na sencih trepetati, in izmučen do smrti se je vrgel na posteljo. Njegov sluga Daša ga je tedaj navadno prosil, naj vstane, naj se sleče, da mu pripravi posteljo, — on je to čul, ali se dolgo, dolgo ni premaknil, niti besede ni izpregovoril, dasi je sam želel sna.

Neizmerno si je želel nočij, ker so mu donašale sanje, a sanjam je podajal drug pomen, nego li ga je učil nekoč njegov učitelj pedagogije v učiteljski šoli. Kolikor se je spominjal, imajo že od detinstva njegove neki pomen; no, on se je še dolgo držal teorije, katere se je učil na pripravnici . . .

Ali pred štirimi leti se je dogodil preobrat, in Martič se je razdružil z naukom Herbartovcev. Nekega večera je legel kot navadno in zaspal. Jeli v istini spal, tega ni vedel nikdar povedati; zdelo se mu je, da je buden. Noč je temna; opazi očeta, ki se vrača domov s svetilko v roki. Pride do potoka, ki je narasel vsled

jesenskega dežja. Gre preko brvi in skoro bo na drugi strani; a zdaj se mu izpodrsne noga, in oče izgine v motni, blatni vodi . . . Njega je v srcu zazeblo, in stresel se je. Prijel se je za čelo, a na njem je stal hladen znoj. Hvala Bogu, sanje . . .

Drugi dan — deca je odhajala prav iz šole, je opazil, da prihaja možak, oblečen na kmetsko njegovega kraja. Spreletelo ga je po telesu. Možak je prišel bližje, in on se mu je zagledal v lice.

„Vem, vse vem“, reče zamolklo, „a kje ste ga izvlekli?“

„Malo nižje brvi, ujel se je za staro vrbo“.

Od te dobe se je udal Juro Martić povsem noči, ki mu je nosila v svojem krilu neko tajinstveno življenje. Njegove sanje so bile tako žive, verne, da često ni vedel, kaj li so sanje in kaj je istina. Ene sanje, dosti nenavadne, pa so se mu često vračale.

Sestajal se je s pokojniki.

Bili so to njegovi tovariši: eden, ki je tri leta ž njim redno samo enkrat na dan jedel, in to v ljudski kuhinji, a umrl je še v tretjem letniku (niso vedeli vsled česa), drugemu je izjedla pljuča jetika, a tretji, — no, ta bi mogel še sedaj živeti, da se ni ubil. S to trojico, — sedaj niso bili več tako suhi — se je v sanjah često sestajal. V početku je vedel, da sanja, pa jim je rekel: „Prijatelji moji, to je sen, in vi ste mrtvi“. — Oni so ga počeli uverjati, da to ni sen, da je to življenje, pravo življenje. — „Kaj ti ne pride na um“, so mu rekli, „saj smo tu, evo ti roke!“ — In zdelo se mu je, da je vse prava istina, in ko je nekoč po takih sanjah vstal, je bil tako zmešan, da ni vedel, kako daleč sega sen in kako daleč življenje. Bilo mu je, kot da je nekdanj sanjal, da so mu prijatelji umrli, in da je v snu čital to vest v svojem pedagoškem listu. Zato je šel poiskati ono številko pedagoškega lista, a ni je našel. Tedaj je začel na pomoč klicati razne spomine, a to ga je še bolj zmešalo in tedaj je sedel pa napisal pismo Ivanovemu očetu v Reko, v katerem ga je prosil, naj mu pove, kaj je z Ivanom, da-li je živ ali mrtev. In že je hotel odposlati pismo, ko so se mu jele slike iz sanj zopet vrstiti, pojmi bistriti . . .

„Dá, mrtvi so, mrtvi!“

No, to ni bilo vedno tako, imel je tudi svetle dneve. Tedaj je bil kot preroben; srkal je globoko v se sveži gorski zrak, nosnice so se mu širile, prsa dvigale in z zanimanjem se je ogledoval po krasni prirodi, in tedaj se mu je opazil smehljal na tenkih ustnih.

II.

Bilo je v soboto meseca grudna, kasno popoldne. Že pred štirinajstimi dnevi je zapadel sneg, in se že precej stajal, ko je ljuto pritislila zima. Nebo je bilo čudno vedro, a solnce še na obzorju, in njegovi zlati žarki so se lesketali na snežni belini.

Juro Martić je bil v svoji sobi in si nekaj popeval. Že tretji dan je, odkar ga ne ostavlja dobra volja. V četrtek je bil pozvan na obed k sosednemu vlastelinu; družba ga je razvedrila in pozneje se je celo zabaval.

No, v početku jo bil mračen. Vsi so bili dobro rejeni, samo on suh, rjav. Doslej nato niti mislil ni, a tu se mu je prvokrat jačje prikazalo na površino svoje lastne osebe. In oči so mu neprestano pogledovale na tenke noge in suhe roke, na katerih se je opazala vsaka žilica, a tedaj je skrivaj motril tudi svoje sosede; kakšne polne roke in močna stegna pak so imeli ti!

Obraz se mu zmračil.

No, ko je čul, kako se gospoda z velikim zanimanjem razgovarja o jestvinah, ko je čul izraze: pikantno, sočno, božanski duh, ga je počela ostavljati nevolja. Oni „pikantno, sočno, duh“ — to je ono . . . a on na to še prej niti mislil ni; no, pa njegov Daša tako ne zna.

Družba pa ono „pikantno, sočno, duh“ ga je brzo udobrovoljilo, in smehljal mu je igral na ustnih.

Nasproti mu je sedela mlada učiteljica iz sosedne vasi. Često sta se pogledala, in on je občutil, kako ga nekaj oživlja. Po obedu sta se razgovarjala dolgo, dolgo. Ona mu je rekla, da pride bodočo nedeljo s svojo prijateljico na mašo v njegovo vas. To mu je ugajalo, a bilo je bajè tudi vzrok, da ga od četrтка ni ostavila dobra volja.

Torej pride! Nekaj ga je sililo, da se jutri izkaže v cerkvi. Poišče note pa sede k staremu klavirju. Videl je še svoje tenke noge, suhe roke, a že pri prvih akordih je pozabljal na-se in na jutrajšnji dan, ko pa je zasviral Volkmarovo D—duz fantazijo, izgubil je povsem veličanstveni svršetek, dasi ga ni zdaj prvokrat igral, ter ga je zmedel popolnoma. Še dva-, trikrat je ponovil isto mesto, a tedaj se je zagledal nekam daleko, daleko . . .

Izpred njega so izginile šiljaste kolena in suhe roke, nebo in grički tam zunaj; bil je v vesoljni praznini, v kateri je še dolgo, dolgo odzvanjal poslednji akord, oddaljujoč se vedno dalje in dalje, dokler ni izginil nekje daleč, daleč . . .

V njegovi duši je nastala zamolkla, brezutešna praznina. Torej za vedno ga je zmanjkalo, ni mogoče; čul je, občutil, kako se je nekam daleč, daleč oddaljeval, še mora nekje tam biti . . .

Zdrsne se.

Zopet zapazi svote suhe roke, tanke noge, a skozi okno zagleda solnce že na zapadu. Že se je dotikalo snežnega vrhunca Kune gore.

Vstane in se zopet zagleda.

Ah, to je samo navidezno. Solnce je gotovo že osem minut in pol za obzorjem; toliko potrebuje, da mu prodre svetloba do nas. Iz severne polarne zvezde potrebuje svetloba do nas trideset let. Trideset, trideset, ah, glej, trideset let potrebuje tudi svetloba naše zemlje, dokler dospe na polarno zvezdo. Glej, glej, po tem bi se za trideset let videl današnji dan na severni polarni zvezdi. Potem takem ni današnji dan nikamor izginil, propal, ah, čez trideset let se bo videl na severni polarni zvezdi, za pet tisoč let na rimski cesti; dalje, vedno dalje v vesoljnost, vedno dalje brez kraja, krez konca bo padala svetloslika zemljina današnjega dneva.

Oh, Bože, Bože, nič se ne izgubi, ne propada, vse, vse je večno . . . Ah, zakaj me samo toliko boli glava . . . Ko umrem, bo morebiti duša nalik misli prhala iz zvezde na zvezdo. Ah, divote, videla bo prošlost vseh vekov, vse, vse to je zabilježeno v veseljnosti, nič ni izginilo; svetloslika vsakega trenutka bistvovanja je utisnjena v veseljnosti . . .

„Evo gospod, svetilke“! javi se duša.

„Dobro, dobro“!

„A kaj bode te večerjali“?

„Nič, nič, pusti me“!

III

Juro Martić je sedel zopet na stol pred starim klavirjem. Z lakti se je naslonil na kolena, a glavo je spustil in podprl z rokami. Oči so mu zaprte, dihanje je postalo počasno. — En krasen dan, in ta je nekje v veseljnosti!

Na zemlji leži zlati sijaj solnca. Zeleni bukov gozdiček tam na oni strani. Kako je diven, a lepa dolinica, po kateri teče potoček. Kako je mila, mila! Vrnil se je iz šole, sam je v sobi, vsi so nekje na polju, delajo. V sobo pada sijajno solnčno svetlo skozi mala okna. V senci v kotu visi razpelo. Tako je svečena tišina, in kdo se ne bo vrgel pred razpelo! Neizrekljivo ugodno mu je bilo v srcu. Solnčni sijajni zelen gozdiček, in lepa dolinica, vse je bilo neopisljivo čarobno; ni vedel zakaj, no to je bil čut nedolžnosti.

In mnogo je bilo takih dnij, dokler ga ni nekega jesenskega jutra odpeljal oče v Zagreb, da postane gospod; čez nekaj časa mu bode dobro.

Tudi v Zagrebu je sijalo solnce, ali brez čara; drugače je sijalo na domači zemlji.

Počasi so potekali dnevi, prošla tudi leta. In nekega poletnega dne je sedel v tesni sobici gori pod streho v —ski ulici. Lakti je spustil na mizo, a z rokami si je podprl čelo, in bil je kot brez misli, brez čustva.

Polahko se otvorijo vrata, a med njimi se pokaže gospodarjeva hčerka. Ona vzdrti in se hoče vrniti, toda ni mogla. Neodločno, obutavljajoč se, vstopi.

Ni dvignil glave, ali vse je slišal in čutil. Čul je njene lahke korake, šuštenje haljin, pa tudi dihanje Drhtela je, nato se pripognila in pokleknila.

„Oprostite, jaz sem tu, oprostite, ne morem več . . .“

A njemu so pritekale solze, in na glas je zaječal, poklekivši k nji, gladil je roke, lice, čelo, lase; ona mu je brisala solze, a i njej sami so kapale po licu. In zagrebško solnce je sijalo dolgo čarobno in milo.

Nekega jutra je zopet tičal v svoji sobi. In zopet je prišla ona in pokleknila predenj.

„Ah, zakaj bežiš od mene, zakaj se me ogiblješ“. Molčal je.

Ona vstane.

„Nikar, nikar“ zakriči obupno. „Vse si mi vzel, vse, vse, vse . . .“

In zopet ni imel besede, da jo uteši.

„Ah, pojmmim. Jaz sem tebi odurna, nevredna, pokvarjena. Ah, znam, no videl boš. Videl boš . . .“

Ona se brzo oddalji, on gre za njo, hotel jo je obrniti, ali nje ni bilo več.

Vzame klobuk in odide, pa se šele zvečer vrne.

Vrata njene sobe so bile otvorene, ljudje so prihajali in odhajali. Dogodila se je nesreča.

Vstopil je brez zavesti.

Pred njim je ležala ona, mrtva, poškopljena s krvjo . . .“

On vzdrti in stopi proč od starega klavirja.

„Oh, Bože, Bože, tudi ta dan je v veseljnosti, in ž njim se bom sestal tam gori“!

In njena haljina je bila na grudih otvorena (na strel so pritekli in poiskali rano), vidijo se gole grudi, v globini mej sisi je črna rana, vsa poškopljena s krvjo. Njene črne oči so odprte, in gledajo ga stekleno . . .

V stolpu selske cerkve je udarila ura dvanajst; on tega ni čul.

Oblil ga je znoj.

„Oh, Bože, Bože, tudi to je vtisnjeno v veseljnosti. Bodem pa zopet moral to gledati“?

Da, gledati v večnosti! Grešniki tam ne bodo videli ničesar, ničesar; gledali bodo samo svoj zločin, svojo žrtev na vseh vekov veke . . .

Mraz ga je počel tresti. Vrže se oblečen, brez zavesti na posteljo.

Zopet je ogledal odprte črne oči, mrtvaško-bledo polt, poškopljeno s krvjo . . . Bulil je in bulil, a ta slika se ni več premaknila od njega. In kot da je izginil iz zemeljskega površja — nikjer nikogar, nikjer nič . . . samo ona leži pred njim, mrtva, poškopljena s krvjo. On buli v njene mrtve, steklene oči in tako tone v veseljnosti.

IV.

Drugi dan je došla mlada učiteljica.

Mного je že čula o tem učitelju, ki živi sam s svojim slugo, a ni nikdar vesel, pa le malo, ali nič ne govori.

Ko ga je oni četrtek prvič videla, obvezlo jo je neko neobično čustvo. Njej je bilo nekako ugodno, ko je pomislila, kako bi ga tešila in z milim razgovorom razvedrila. A kako je bila srečna, ko opazi, da se je že prvi dan poleg nje tako razvedril.

Danes jo je nekaj nepremagljivega gnalo v Druškovec in vedno je nekako slutila: nekaj se ima dogoditi.

Gre takoj v cerkev.

Orglje so zasvirale, a že pri prvih akordih jo obide žalost in nekak strah. Glasba je bila čudovita, neobičajna, a ko je on gori s spremljevanjem orgel zapel, je nastal v cerkvi nemir, zmešnjava. Ona se zdrzne, in potekla so jej solze vsled usmiljenosti.

Bil je advent, a učitelj je pel velikonočno pesem: „Aleluja“.

Juro Martić je znorel.